

Іваненко О. І. Соціальна роль фізичної культури та спорту / О. І. Іваненко // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей за матеріалами IV Міжн. науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 23-24 березня 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В.М. Пристинський. – Слов'янськ : ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”, 2017. – Т. 1. – С. 44–49.

В статті розглянуто фізичну культуру та спорт як важливу складову суспільного життя та життя кожної людини окремо, визначено їх основні соціальні функції.

Ключові слова: фізична культура, спорт, соціальні функції.

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Іваненко О.І.

ВП «Лисичанський педагогічний
коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

В сучасному світі фізична культура і спорт мають величезне значення і цінність для суспільства в цілому та для кожної людини окремо, оскільки пронизують всі сфери людської діяльності та всі рівні соціуму.

Спорт і фізичну культуру вважають одним із засобів соціалізації особистості, вдосконалення її індивідуальних та професійних якостей, розвитку рухової сфери та ін. Таким чином, фізична культура і спорт є найважливішою умовою, а фізичне виховання – найважливішим засобом всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Але у всьому світі роль фізичної культури і спорту люди бачать по-різному. Одні дуже байдужно ставляться до фізичної культури і спорту і деякі навіть вважають його марною тратою часу. Інші люди бачать значення спорту і їх, на щастя, більше, ніж перших. Причому кожен з них може мати різне ставлення до фізичної культури і спорту: хтось воліє дивитися їх по телевізору, хтось воліє просто займатися яким-небудь видом спорту або загальнофізичною підготовкою, ну а для когось спорт - це засіб існування. Серед останніх можуть бути діючі спортсмени, тренери, лікарі, директори різних спортивних товариств та ін. І кожен з них вносить свій внесок у розвиток спорту на нашій планеті.

Таким чином, можна сказати, що питання розвитку фізичної культури і спорту в країні, їх ролі та функції завжди будуть актуальними.

Метою написання статті було дослідити, в чому полягають соціальні функції фізичної культури та спорту, а також їх значення для кожної особистості та суспільства в цілому.

Спорт пронизує всі рівні сучасного суспільства, надаючи широкий вплив на основні сфери його життєдіяльності. Він впливає на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей. Дійсно, спорт володіє потужною соціалізуючою силою. Політики давно розглядають спорт як національне захоплення, здатне

згуртувати суспільство єдиною національною ідеєю, наповнити своєрідною ідеологією, прагненням людей до успіху, до перемоги.

Фізична культура, вирішуючи проблему відтворення фізичних здібностей людини, є важливою частиною культури суспільства в цілому. З одного боку, від духовної культури суспільства вона отримує і переробляє ідейно-теоретичну і науково-філософську інформацію, з іншого – вона сама збагачує культуру, науку, мистецтво, літературу спеціальними цінностями у вигляді теорії, наукових знань, методик фізичного розвитку і спортивного тренування.

У соціальному житті, системі освіти, виховання, у сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку фізична культура проявляє свої виховні, освітні, оздоровчі, економічні та загальнокультурні функції, сприяє виникненню такої соціальної течії, як фізкультурний рух, тобто спільна діяльність людей по використанню, поширенню та примноженню цінностей фізичної культури.

Соціологічні опитування населення, особливо молоді, що займається спортом, показують, що спорт формує початкове уявлення про життя і світ.

Саме у спорті найбільш яскраво проявляються такі важливі для сучасного суспільства цінності, як рівність шансів на успіх, досягнення успіху. Прагнення бути першим, перемогти не лише суперника, але й самого себе.

Особливо високий гуманістичний потенціал має фізкультура й так званий “масовий спорт”, “спорт для всіх”, тобто різноманітні форми спортивних змагань і рухової активності людини, що мають на меті зміцнення здоров’я, організацію відпочинку, розваг, спілкування з іншими людьми. У цьому різновиді людської діяльності, що набуває все більшої популярності в усіх країнах світу серед різних груп населення, закладено величезні можливості для позитивного впливу не тільки на здоров’я та фізичні здібності, але й на духовний світ, культуру людини – на її світовідчуття, моральні принципи, естетичні смаки [1, с. 8].

Люди, які пройшли «школу спорту», переконані, що спорт допоміг їм виховати віру в свої сили і можливості, а також уміння ними скористатися.

Спорт вчить йти на жертви заради досягнення мети. Уроки, засвоєні юними спортсменами на спортивному полі, потім, як правило, допомагають і в житті.

Багато хто із спортсменів стверджують, що саме спорт зробив з них людину, здатну бути особистістю. За допомогою спорту реалізується принцип сучасного життя – «розраховувати на самого себе». Це означає, що досягнення успіху залежить, насамперед, від особистих, індивідуальних якостей: честолюбства, ініціативи, працьовитості, терпіння, вольових навичок.

Фізична культура збагачує культуру суспільства унікальною інформацією про вплив на людину граничних фізичних і психічних навантажень, про особливості адаптації до них, про біологічні резерви

організму. Ця інформація може використовуватися і використовується в суміжних науках – фізіології, біохімії.

В ряду наук про людину і суспільство провідне місце відводиться соціології – науки про соціальний світ, соціальні взаємовідносини і взаємодію особистості.

Однією з основних проблем соціальної фізичної культури і спорту є формування ціннісного відношення суспільства і особистості до фізичної культури і спортивного стилю життя.

Діяльність у галузі фізичної культури має і матеріальні, дак і духовні цінності. Матеріальними цінностями фізичної культури є результати її впливу на біологічну сторону людини – фізичні якості, рухові можливості. До матеріальних цінностей фізичної культури відносяться також спортивні споруди, спортивні бази навчальних закладів, спортивно-медичні установи, навчальні заклади, що готують кадри фізичної культури і спорту, науково-дослідні інститути. До духовних цінностей фізичної культури відносяться твори мистецтва, присвячені фізичній культурі і спорту живопис, скульптура, музика, кіно; система управління фізкультурної діяльністю в державі; наука про фізичне виховання. В цілому духовні цінності втілюються в результатах наукової, теоретичної, методичної діяльності.

Тому фізична культура – це складне соціальне явище, яке не обмежується вирішенням лише завдань фізичного розвитку, а виконує і інші соціальні функції в області політики, моралі, етики та естетики.

Фізична культура стимулює розвиток духовної і матеріальної діяльності, оскільки створює суспільні потреби і спонукає до пошуків, відкриттів в галузі науки, новим методикам, новим технічним засобам. Вона збільшує потреби суспільства в будівництві матеріально-технічних споруд, спонукає до створення приладів, конструювання, вдосконалення інвентарю та обладнання.

Тим самим вона сприяє створенню нових матеріальних і духовних цінностей.

В даний час фізична культура і спорт являють собою багатофункціональне суспільне явище. Це пов'язано з тим, що дана сфера діяльності стосується виховання людини – головного елемента продуктивних сил суспільства. Фізичний рух здійснюється під безпосереднім впливом суспільних відносин, що складаються між людьми, проникає не тільки в області культури, але й інші важливі сторони життя: політику, економіку та ін.

Фізичній культурі і спорту як явищам суспільного життя властиві як специфічні, так і загальнокультурні, а також оздоровчі та виховні функції. Всі названі функції тісно взаємопов'язані, переплітаються один з одним, їх поділ має умовний, пошуковий характер. До перших варто віднести розвиток фізичних особливостей, задоволення соціальних і природних потреб у руховій активності та оптимізації на основі фізичного стану.

Особливе значення має стан здоров'я. Здоров'я людини зумовлено як біологічними, так і соціальними чинниками і має, можна сказати «подвійну

детермінацію». Фізична культура та масовий спорт сприяють профілактиці та зниженню цілого ряду захворювань.

Основною метою і важливим фактором залучення населення (особливо молоді) до регулярних занять фізичною культурою і спортом є всебічний та гармонійний розвиток особистості. Фізична культура і спорт використовується як засіб охорони і зміцнення здоров'я людини від самого раннього дитинства до похилого віку. Використання засобів фізичної культури і спорту в процесі життєдіяльності сприяє профілактиці різних захворювань. Особливе значення в оздоровленні населення має підтримка здорового способу життя.

Спорт представляє можливості не тільки для фізичного і спортивного вдосконалення, а й для морального, естетичного, інтелектуального та трудового виховання. Оздоровчо-рекреативна функція спорту позитивно впливає на функціональні можливості організму людини, особливо це яскраво виражено в дитячому та юнацькому спорті, де благодійний вплив занять спортом на організм, що розвивається і формується, неоцінений. Саме в цьому віці закладаються основи здоров'я, прищеплюються навички систематичних занять фізичними вправами, формуються звички особистої і громадської гігієни.

Спорт одночасно є і джерелом позитивних емоцій, він нівелює психічний стан дітей, дозволяє знімати розумову втому, дає пізнати «м'язову радість». Особливо велика його роль у ліквідації негативних явищ гіподинамії у дітей. Велику роль відводиться сучасному спорту і в роботі з дорослим населенням. Він є засобом оздоровлення, захисту від несприятливих наслідків науково-технічного прогресу з характерним для нього різким зменшенням рухової активності у трудовій діяльності та в побуті.

Спорт є однією з популярних форм організації здорового дозвілля, відпочинку і розваг. Особливо це проявляється у масовому спорті, де не ставиться за мету досягнення високих спортивних результатів. Функція соціальної інтеграції і соціалізації особистості у спорті є одним з потужних чинників залучення людей до суспільного життя. На цій підставі важлива його роль у процесі соціалізації особистості.

У руслі широкого спортивного руху зростає цінність спорту як фактору соціалізації особистості, соціальної інтеграції та міжнародних зав'язків. У процесі спортивної діяльності і в зв'язку з нею виникають і проявляються в дії різноманітні міжлюдські відносини: міжособистісні, міжгрупові, міжколективні і більш широкі, які можуть мати риси, як солідарності, співдружності, так і суперництва, конкуренції. Специфічно, спортивні відносини (міжособистісні відносини суперництва і співдружності окремих спортсменів, між спортсменами і тренерами) так чи інакше, включені в систему соціальних відносин, що виходять за рамки спорту. Сукупність усіх цих відносин становить основу формуючого впливу спорту на особистість, засвоєння нею соціального досвіду в сфері спорту, а через нього і більш

загального соціального досвіду. Спорт тому вважають одним із засобів соціалізації особистості [2, с. 243].

Вивчення ставлення різних соціальних категорій населення до фізичної культури і спорту має велике значення для вдосконалення організації та управління фізкультурним рухом. Це відношення можна визначити як соціальний зв'язок з конкретними умовами фізкультурного руху, з його реальною практикою.

Дієвість ставлення людей до фізичної культури і спорту полягає в їх постійній, практичній участі у фізкультурно-спортивному русі, в придбанні і використанні в життєвій практиці певного рівня фізичного розвитку і відповідних знань у цій області.

Ставлення до фізичної культури і спорту населення визначається, в першу чергу, рядом соціальних факторів, які стимулюють їхню потребу у заняттях, формують фізкультурні і спортивні інтереси, а також визначають конкретні цілі та мотиви в даній сфері діяльності [3, с. 100].

Таким чином, соціальна цінність спорту полягає в тому, що він представляє собою сукупність найбільш дієвих засобів і методів фізичного виховання, одну з основних форм підготовки людини до трудової та інших суспільно необхідних видів діяльності, а поряд з цим – і одне з важливих засобів етичного та естетичного виховання, задоволення духовних запитів суспільства, зміцнення і розширення інтернаціональних зв'язків. В якості продукту суспільного розвитку він становить органічну частину культури суспільства і в залежності від конкретно соціальних умов набуває різні риси і форми.

З вище сказаного, можна зробити висновок, що істинну природу і значення спорту в соціумі, його випереджальне глибинне розуміння можна пізнати тільки з урахуванням постійного розширення погляду на світ, який змінюється під впливом науково-технічної революції і соціально-економічних умов, у зв'язку з виникненням екологічної проблеми, а також частими небезпечними і надзвичайними ситуаціями. Тому важливо усвідомлювати глобальну роль фізичної культури в розвитку суспільства, пов'язану не тільки зі збереженням здоров'я і фізичною підготовленістю людини, але і, насамперед, з формуванням цілісної, багатогранної особистості.

Список літератури

1. Жбиковский Я. Физкультура и спорт как средство социальной интеграции и адаптации инвалидов / Я. Жбиковский : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. – М., 1994. – 23 с.

2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры / Л.П. Матвеев. – М. : ФИС, 1991. – 543 с.

3. Лубышева Л.И. Социология физической культуры и спорта / Л.И. Лубышева. – М.: «Академия», 2001. – 240 с.